

Positieve Gezondheid in het gemeentelijk domein

Auteur: Dr. Esther Bloemen- van Gorp^{1,2,3}, Thea Verkoeijen^{3,4}

¹ Zuyd Hogeschool, Nieuw Eyckholt 300, 6419 DJ Heerlen

² Fontys Paramedische Hogeschool, Dominee Theodor Flidnerstraat 2, 5631 BN Eindhoven

³ Kernteam Beweging Limburg Positief gezond (www.limburgpositiefgezond.nl)

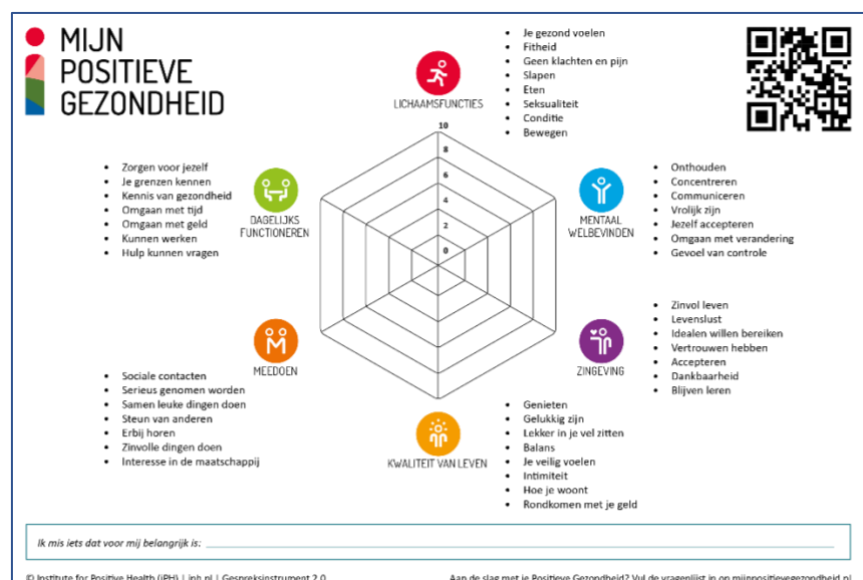
⁴ Heerlen Standby,

De aandacht voor Positieve Gezondheid binnen het gemeentelijk domein groeit. Het merendeel van de Nederlandse gemeenten noemt Positieve Gezondheid in hun beleidsnota. Begrijpelijk. Gemeenten zien in Positieve Gezondheid een kans om tot een geïntegreerd beleid te komen en de verbinding te leggen tussen de verschillende opgaven waar ze voor staan. Ook in de interactie met burgers kan Positieve Gezondheid veel betekenen, breder kijken naar de vraag achter de vraag, burgerparticipatie waarbij open het gesprek gevoerd wordt rondom relevante thema's. Maar waar moet je rekening mee houden als je met het gedachtengoed van Positieve Gezondheid aan de slag wilt? Daarover gaat dit artikel, dat mede tot stand is gekomen in samenwerking met diverse gemeenten in Limburg en de Beweging Limburg Positief Gezond.

Wat is de kern van het gedachtengoed Positieve Gezondheid?

Mensen zijn niet hun beperking of aandoening. Toch leggen we vaak wel de nadruk daarop. Positieve Gezondheid gaat uit van een bredere blik. Iemand is meer dan zijn beperking. Zo hebben we het over daklozen of diabeten, terwijl het gaat om personen met een heel leven die daarbij ook dakloos zijn of suikerziekte hebben. Bij Positieve Gezondheid ligt het accent niet op het ziek zijn of de beperking, maar vooral op de mens in zijn volle breedte en alle mogelijkheden die er zijn ondanks de beperking(en). Positieve Gezondheid spreekt mensen aan in hun veerkracht om zowel op fysiek, emotioneel en sociaal vlak met de uitdagingen van het leven om te kunnen gaan. Zoveel als mogelijk eigen regie te voeren en in te zetten op hetgeen het leven betekenisvol maakt¹.

Positieve Gezondheid wordt uitgedrukt in zes dimensies; lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren. Door een score aan iedere dimensie te geven en deze punten vervolgens met elkaar te verbinden ontstaat er een gezondheidsoppervlak. Dit kan dienen als bewustwording en maakt als het ware, een foto van dat moment, een blik naar binnen.

Positieve Gezondheid binnen het gemeentelijk domein

Het gedachtengoed van Positieve Gezondheid geeft aanknopingspunten om in gesprek te gaan over de vier vraagstukken die centraal staan in de Landelijke Nota Gezondheidsbeleid. Deze vraagstukken

zijn; (1) Gezondheid in de sociale en fysieke leefomgeving, (2) Gezondheidsachterstanden verkleinen, (3) Druk op het dagelijks leven bij jongeren en jongvolwassenen en (4) Vitaal ouder worden. Positieve Gezondheid kan bijdragen aan een gedeelde visie op gezondheidsbeleid. Het is een bindmiddel: het draait niet alleen om de lichamelijke kanten van gezondheid, maar ook om participatie en zingeving. Het geeft een brede kijk op gezondheid: het gaat niet om wat iemand niet meer kan, maar om wat iemand nog wel kan. Dit daagt professionals uit breder te kijken dan hun eigen expertisegebied en het gezondheidsdomein. Het is op verschillende manieren toepasbaar: overheden en organisaties kunnen het gedachtengoed gebruiken om individuele inwoners te benaderen of om juist over de grenzen van de eigen organisatie te kijken en te zoeken naar samenwerkingspartners².

Positieve Gezondheid raakt de opgaven waar gemeenten voor staan. Positieve Gezondheid als onderlegger nemen kan gemeentes helpen te komen tot meer samenhang in beleid een integrale aanpak. Vaak zien we voor de verschillende beleidsterreinen nog een afzonderlijk plan, zoals voor volksgezondheid, milieu, ruimtelijke ordening, economie en sociale zaken. Positieve Gezondheid kan de samenhang tussen die afzonderlijke beleidsterreinen inzichtelijk maken. De uitdaging voor gemeenten is om gezondheid breed op de agenda te krijgen. De problemen die achter een verminderde gezondheid schuilgaan, gaan immers verder dan het gezondheidsdomein. Denk aan: armoede, laag inkomen, werkloosheid of ongunstige leefomstandigheden dat van invloed is op de (ervaren) gezondheid. Dat vraagt om samenhang en afstemming van beleidsmaatregelen of activiteiten over de verschillende domeinen heen (zoals het sociaal, fysiek en zorgdomein)².

Naast het hierboven genoemde beleidsmatige effect van Positieve Gezondheid kan het ook helpen in de dialoog met de burger. Alle bestuursorganen in Nederland – dus ook gemeentebesturen – zijn verplicht bij het nemen van besluiten belanghebbenden te betrekken. Dit ‘recht op burgerparticipatie’ ligt vast in de Grondwet, de Kieswet, de Algemene wet bestuursrecht en de Gemeente- en Provinciewet. Daarnaast speelt ‘burgerparticipatie’ een rol in meer specifieke wetgeving, bijvoorbeeld in de Omgevingswet die op 1 januari 2021 van kracht gegaan is³. Die heeft als uitgangspunt dat inwoners, ondernemers en de gemeente samen hun leefomgeving ontwerpen. Dat vraagt dus om actieve deelname van inwoners. Het zet hiermee de burger in een andere rol. Het ‘dwingt’ gemeenten om burgers en organisaties gericht mee te laten denken over wat de gemeente kan doen. Waar liggen kansen om de gezondheid en het geluk van inwoners te verbeteren? Waar loopt men tegenaan? Missen we iets? Er is oog voor oplossingen van burgers en hoe de gemeente kan helpen die te realiseren. Gemeenten worstelen echter vaak hoe aan burgerparticipatie vorm te geven.

Ook binnen Wmo gesprekken kan Positieve Gezondheid een belangrijke rol spelen. Het spinnenweb helpt om met burgers in gesprek te gaan over de verschillende dimensies van Positieve Gezondheid. Als je samen naar de uitkomsten van het spinnenweb kijkt, is de neiging groot om vooral oog te hebben voor wat niet goed gaat. Ook kom je misschien snel in de verleiding om advies te geven. De kracht zit erin om de ander juist te stimuleren zelf te bedenken wat een volgende stap kan zijn. Belangrijke vragen om een open gesprek aan te gaan kunnen zijn: Wat valt je op? Is er iets waar je over zou willen praten? Waar word je blij van? Wat is echt belangrijk voor jou? Is er iets waar je meer van zou willen? Door samen breed het gesprek aan te gaan kunnen zaken naar voren komen die anders onderbelicht blijven.

Verder kan Positieve Gezondheid in de samenwerking met andere organisaties helpend zijn. Het voorkomt vakjargon en geeft een gemeenschappelijke taal in de samenwerking met andere organisaties uit het sociaal domein.

Positieve Gezondheid binnen Limburgse gemeenten

Vorig jaar stuurde de 'Beweging Limburg Positief Gezond' een enquête naar het college van burgemeester en wethouders (B&W) van alle gemeenten in Limburg om te achterhalen hoe het de

verschillende gemeenten vergaat bij de implementatie van Positieve Gezondheid en meer specifiek binnen de Wmo. Tevens hebben studenten van Zuyd Hogeschool onderzoek binnen de Parkstad gemeenten verricht naar de toepassing van Positieve Gezondheid in de Wmo. In de praktijk blijkt de implementatie van Positieve Gezondheid moeizaam te gaan. In vervolg hierop werd op 29 juni 2023 een digitale themabijeenkomst georganiseerd waar medewerkers van gemeenten, kernteamleden van de Beweging Positief Gezond en studenten van Zuyd Hogeschool bevindingen en ervaringen met elkaar deelden en met elkaar in gesprek gingen. Aan bod kwam wat wél en (nog) niet goed gaat en wat eventuele vervolgstappen kunnen zijn.

Over het algemeen is men enthousiast over het gedachtegoed en ziet men de meerwaarde ervan.

Er zijn al heel wat initiatieven opgestart en iedere stap is er een. Zo heeft gemeente Kerkrade 'Vie: Leven in Beweging' ontwikkeld met als doelstelling van Kerkrade een gezonde en vitale stad te maken. Een stad waar men belang hecht aan een gezonde jeugd en waar je vitaal ouder kunt worden. Dat doen ze onder andere door aandacht te hebben voor vitaliteit van medewerkers waarvan er inmiddels 86 de basistraining PG hebben gevolgd. Verder wordt Positieve Gezondheid samen met de bibliotheek onder de aandacht gebracht van de inwoners en wordt binnen de Wmo steeds meer gekeken wat inwoners wel kunnen. Ook Gemeente Eijsden-Margraten integreert Positieve Gezondheid in hun dagelijkse werkwijze, waarbij verbinding en samenwerking centraal staan. Een inspiratiesessie en interactieve workshop vormden één van de stappen uit hun stappenplan om te komen tot een Lokaal Vitaal Eijsden-Margraten. Er is vooral aandacht voor het functioneren en welbevinden van mensen zodat zij gezond zijn en gezond blijven. De focus ligt niet op belemmeringen, maar juist op mogelijkheden. Wat kunnen mensen wél nog. Zo kent gemeente Eijsden-Margraten de Week van de Ontmoeting i.p.v. de Week tegen Eenzaamheid en halen zij de best mogelijke 'Positieve Gezondheid' in mensen naar boven.

Al met al is Positieve Gezondheid een onderwerp waar diverse gemeentes mee aan de slag zijn, binnen beleid en of uitvoering maar de samenhang is nog niet altijd en overal duidelijk. Er is behoefte om van elkaar te leren en elkaar te inspireren en er zijn vele manieren om te beginnen. Een "one size fits all" plan is er niet. Er is behoefte aan scholing, vooral in teamverband. Behoeftes vanuit de werkvloer aan stimulering vanuit het gemeentelijk bestuur. Men wil zich gesteund voelen om het anders te gaan doen. Het gevoel hebben dat we met zijn allen op een of andere manier in beweging zijn en bereid zijn om, sociaal domein breed, in dezelfde richting te bewegen. Verder spelen werkdruk, personeelstekort, en het zich niet bekwaam voelen een rol om het vooral niet te willen toepassen. Het besef dat Positieve Gezondheid niet iets volledig nieuws is en dat het soms in de kleine dingen zit, is belangrijk voor medewerkers om er mee aan de slag te gaan. Hierbij kan gedacht worden aan het tonen van oprechte interesse, breder in gesprek gaan, openstaan voor die ander en samen op zoek gaan naar mogelijkheden, zonder hierbij in te vullen voor die ander.

Conclusie, er gebeurt veel, maar het gaat overal anders en het kan beter.

Wil je als gemeente met Positieve Gezondheid aan de slag?

Als je als gemeente met Positieve Gezondheid aan de slag wil gaan, is het goed om eens kritisch te kijken naar de beleidsplannen die er liggen. Positieve Gezondheid wordt in dergelijke plannen vaak als speerpunt benoemd. Essentieel is het dan ook mee te nemen in de uitvoering, en er vorm aan te geven in bijvoorbeeld in het uitvoeringsbesluit. Verder is het van belang als gemeente te kijken waar je Positieve Gezondheid kunt terugzien in de processen. In hoeverre is het in lijn met procedures waar medewerkers zich aan dienen te houden en waar is het van belang noodzakelijke technische en organisatorische aanpassingen door te voeren? Het kan immers niet zo zijn dat medewerkers een open het gesprek aan moeten gaan met de client, maar in het registratiesysteem vervolgens antwoord moeten geven op hele specifieke vragen. Het (registratie) systeem moet het werken vanuit Positieve Gezondheid ondersteunen.

Om Positieve Gezondheid binnen de organisatie te laten slagen is het van belang als werkgever voorbeeldgedrag te tonen ('practice what you preach') belangrijk. Leidinggevenden vervullen een

cruciale rol bij de inbedding van het gedachtengoed en dienen getraind te worden om een andere beroepshouding in de praktijk aan te nemen. Vaak gaat dit over het sturen op vertrouwen in plaats van controle en het aanreiken van support en maatwerk om energie van individuele medewerkers en van het team in goede balans te houden. Leidinggevendenden binnen Gemeenten en Wmo zullen zelf het goede voorbeeld moeten geven over de wijze waarop er gedacht en gehandeld wordt in mogelijkheden in plaats van beperkingen. Het regelmatig voeren van het andere gesprek is hierbij essentieel waarbij de informele aandacht voor de mens achter de medewerker als vanzelfsprekend de nodige prioriteit verdient. Als medewerkers ervaren wat Positieve Gezondheid met hen doet, zetten ze het ook sneller in bij de ander. Verder is het van belang het werken vanuit Positieve gezondheid niet op te leggen, maar er vooral met elkaar erover in gesprek te gaan. Wat betekent dit voor de huidige manier van werken? Hoe kunnen we het anders doen? Wat is daarvoor nodig? Wat levert het ons op? Belangrijk is dat medewerkers inzien er baat bij te hebben om met Positieve Gezondheid aan de slag te gaan en open gaan staan voor verandering. Uiteraard is training een belangrijke stap om te komen tot het doen. Maar daarmee ben je er nog niet. Om het werken vanuit Positieve Gezondheid te borgen is het van belang met elkaar in gesprek te blijven over de manier van werken, bijvoorbeeld tijdens teamgesprekken, intervisie, via de diverse communicatiekanalen. Houdt het levend en voorkomt dat mensen terugvallen in de oude systematiek.

Van belang is ook dat burgers op de hoogte zijn van de nieuwe manier van werken. Informeer burgers door middel van flyers, posters en sociale media. Ook kun je burgers vooraf aan een afspraak via een mail laten weten dat het gedachtengoed van Positieve Gezondheid de onderlegger is van de manier van werken en kan je workshops voor burgers aanbieden waarin ze aan de slag gaan met hun eigen Positieve Gezondheid.

Tot slot:

Positieve Gezondheid is niet zomaar een trucje wat je even inzet wanneer het zo uitkomt. Positieve Gezondheid verankeren in eigen mindset helpt in het toepassen in je werk. Niet problematiseren, maar naar voren kijken naar waar de ander zou willen uitkomen. Vooral niet invullen, maar oprechte geïnteresseerd zijn en luisteren naar de ander. Er zijn diverse tools beschikbaar die het werken vanuit Positieve Gezondheid kunnen ondersteunen, zoals de handreiking Positieve Gezondheid binnen het gemeentelijk domein. De handreiking, en andere informatie en tools, zijn te vinden op www.limburgpositiefgezond.nl/tools.

Bronnen

1. Instituut Positieve gezondheid. www.iph.nl/
2. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Loket Gezond Leven. www.loketgezondleven.nl/aanpak-gezonde-gemeente/landelijk-beleid-en-programmas/wettelijk-kader/lokale-nota
3. Van Staveren J. Uitdagingen met betrekking tot burgerparticipatie. Spilter, februari 2023. [Uitdagingen met betrekking tot burgerparticipatie - Spilter](#)